

3

Gal jai ir nepavyko tapti metų debutante (dabar, kai jau buvo laikoma „garbinga ponija“, niekas nebesiaiškino, kas galėjo ir ko negalėjo būti), tačiau tikrai nedaug aukštuomenės gyvenimo apžvalgininkų suabejojo, kad Atėnės Forster, dažnai vadinamos paskutiniąja debutante, žvaigždute arba kaip nors nelabai gražiai (jeigu apie ją kalba griežtos matronos), ir Daglaso Feirli-Hulmo, Safolko ūkio savininkų Feirli-Hulmų sūnaus, vedybos vertos metų vestuvių vardo.

Kad aukštuomenės žurnalų puslapiuose šios vestuvės pelnytų deramą vietą ir būtų iliustruotos keliomis prastokos kokybės nespaltotomis nuotraukomis, ne tik prireikė didelių pinigų, bet ir svečių su dvigubomis pavardėmis. Šventė buvo surengta viename iš geresnių džentelmenų klubų Pikadilyje; lėbautojams įprastą tabaku persunktą pompastišką aplinką laikinai sušvelnino pavasario žiedai ir vilnijančios balto šilko draperijos. Nuotakos tėvas, pasitraukus ponui Profumo, dažnai kalbėdavęs apie aukštuomenės nuosmukį, nusprendė, kad geriausia gynyba prieš moralinę anarchiją — tai tvirtos garbingų vyrų, įrodančių, jog niekas niekur nenusmuko, priešakinės linijos. Susirinkus tokiai solidžiai draugijai buvo galima tikėtis blaivininkų pokylio su keliais valstybės veikėjais, karo metų draugais, vienu kitu vyskupu ir nuotakos tėvo kalba, kurioje gausu užuominų apie „ištikimybę tradicijoms ir normoms“ ir kurios klausantis jauniems svečiams norisi kikenti. Bet galiausiai jaunimas pasistengė, kad šventėje būtų linksma. Kai kas gal ir manė, kad nuotaka tokį pokylių priims kaip kuo tikriausią iššūkį ir elgsis kaip nors bjauriai, bet ji tik santūriai šypojojosi sėdėdama gale stalo ir dievinančiu žvilgsniu žiūrėjo į savo vyrą.

Jaunikis, jau seniai vadinamas puikiu laimikiu, — rimtas, gražus, tvarkingas, turintis turtingus tėvus, — sudaužė potencialių uošvių širdis kelių grafysčių spinduliu. Net stovėdamas tiesus kaip styga, pasipuošęs fraku, ant plačių pečių šauniai laikydamas šios svarbios progos naštą jis tryško džiaugsmu ir laime, vis dairėsi ieškodamas savosios nuotakos ir vos ją išvydęs sutirpdavo. Taip pat buvo akivaizdu, jog nepaisant šeimos, geriausių bičiulių ir šimto kitų svečių, norinčių jam perduoti šilčiausius linkėjimus ir sveikinimus, jis mieliau būtų likęs tik su savo nuotaka.

O nuotaka... sudrėkusios jos akys ir kampu kirpta suknelė, dailiai apgulusi kone per laibą figūrą, net ir didžiausius pavyduolius vertė pripažinti, jog, kad ir kokia ji būtų (o šiuo klausimu nuomonių itin gausu), pirmiausia ši mergina — tikra gražuolė. Paprastai ant nugaros krintantys neklusnūs jos plaukai dabar buvo sutramdyti — glotnūs, žvilgantys, karališkai sukelti ant viršugalvio, prilaikomi tikrų deimantų tiaros. Kitų merginų oda balto šilko fone atrodytų papilkėjusi, bet Atėnės oda švietė it marmuras. Šviesaus akvamarino spalvos akys buvo kruopščiai apvedžiotos, blizgėjo paryškintos sidabru, o lūpos nuolat buvo sudėtos taupiam šypsniui, kuris pavirsdavo plačia nevaržoma šypsena vos pažvelgus į vyrą; kartais tos lūpos vogčia priglusdavo prie jaunikio lūpų, bylodamos apie nežabotą aistrą, ir tada visi, sukiojęsi netoliese, nervingai nusijuokdavo ir nusigręždavo.

Svečiams džiaugiantis, kad „ši diena nepaprasta, proga nuostabi“, motinos veidas atspindėjo daugiau nei džiaugsmą, nuo širdies nuritinus akmenį, ir visi tai suprato. Tokią dieną būtų nemandagu prisiminti, kad vos prieš kelis mėnesius jos dukra buvo visų laikoma „netinkama santuokiniam gyvenimui“. Ir jeigu kas imdavo svarstyti, kodėl tokios didžiulės vestuvės surengtos taip skubotai — po pirmo poros pasimatymo tepraėjus keturiems mėnesiams, — nes nuotaka akivaizdžiai nėra patekusi į keblią skubos reikalaujančią padėtį, dauguma vyrų tik pabaksnodavo vienas kitam į pašonę: neva, jeigu

teisėtai gauti tam tikrų malonumų galima tik vedus, o nuotaka žada daugiau nei kerinčią ateitį, tai kam laukti?

Džastina Forster sėdėjo gale stalo ir smagiai šypsojosi. Stengdamasi nepaisyti choleriko vyro siuto, kad vestuvių data sutapo su kasmete karo veteranų kelione į Iprą (tarsi ji dėl to kalta!) — jis jau daugiau nei tris kartus (ir vieną kartą sakydamas kalbą!) buvo apie tai užsiminęs, — dabar ji stengėsi nekreipti dėmesio į dukterį, kuri, sėdėdama už dviejų kėdžių nuo jos, pažodžiui atkartojo „moterišką“ pokalbį, kurį aną vakarą taip neišmintingai pati ir pradėjo.

— Mielasis, ji mano, kad tabletė — tai nemoralu, — prunkšdama iš juoko šnabždėjo Atėnė. — Sako, jeigu nueitume pas senąjį daktarą Harkortą paprašyti recepto, jis susisiektų su naujuoju popiežiumi mums nespėjus nė mirktelėti, ir tada jau tikrai degtume pragare.

Daglasas, dar nepripratęs prie tokių atvirų miegamojo klausimų kedenančių pokalbių, iš paskutiniųjų stengėsi klausytis susikauptęs, nors iš tikrųjų mėgino įveikti dabar jau pažįstamą vis užplūstantį šalia sėdinčios moters ilgėsį.

— Aš jai atsakiau, jog popiežius turbūt per daug užsiėmęs, kad nerimautų dėl kažkokios moteriškaitės, ryjančios kontracetikus, bet, pasirodo, visai ne. Paulius VI... o gal VIII, na, nesvarbu, žodžiu, jis yra kaip Dievas ir žino *viską* — žino, kad mūsų mintys netyros, kad mums patinka mylėtis tik dėl malonumo, kad per mažai metame į aukų dėžutę, — ji pasilenkė prie savo vyro ir sušnabždėjo, bet taip, kad girdėtų ir motina: — Daglasai, mielas, turbūt jis žino ir tai, kur dabar tavo ranka.

Staiga Daglaso kairėje sėdinti Džastina Forster užsikosėjo paspringusi, ir jis nesėkmingai mėgino užčiaupti žmoną, o paskui paklausė naujosios uošvės, gal ji norėtų atsigeriti vandens (abi jo rankos buvo kuo geriausiai matomos).

Ne itin nuoširdus Daglaso drovumas ilgai netvėrė — jis labai greitai nusprendė, jog žavisi nevaldomu Atėnės būdu, visuomenės

normų ir papročių nepaisymu, nors iki šiol nuo tų normų priklausė jų gyvenimas. Atėnė pritarė ir jo galvoje besimezgančioms mintims, kad visuomenė darosi vis mažiau svarbi, kad jiedu galėtų būti pirmieji, gyvenantys, kaip nori, darantys, ką nori, nepaisydami įsigalėjusios tvarkos. Visa tai Daglasas turėjo suderinti su darbais tėvo dvare, o Atėnė patenkinta darė ką tinkama. Ji menkai domėjosi naujųjų namų tvarkymu — „Mamos taip gerai tuos dalykus išmano“, — jai patiko jodinėti naujuoju žirgu (Daglaso priešvestuvinė dovana), gulėti prie židinio ir skaityti, o kai Daglasas nedirbdavo — važiuoti į Londoną, eiti į šokių, į kiną; bet labiausiai jai norėjosi kiek įmanoma daugiau laiko praleisti lovoje.

Daglasas nė nenučiuokė, kad galima šitaip jaustis — ištisas dienas jis vaikščiojo lengvai apsvaigęs, nes pirmą kartą gyvenime nebegalėjo susikaupti ir dirbti, negalėjo atlikti pareigų savo šeimai ir deramai rūpintis paveldėta karjera. Jo antena buvo nureguliuota taip, kad gaudytų ypatingus dažnius — švelnius jos kūno įlinkius, perregimų drabužėlių grožį ir sūrius kvapus. Kad ir kaip stengėsi, jis niekaip negalėjo imtis to, kas anksčiau taip labai įkvėpdavo ar kurstydavo vis augantį domėjimąsi valdančiosios klasės negerovėmis ir kebliais klausimais, pavyzdžiui, ar turto perskirstymas reiškia, kad jam teks atiduoti dalį savo žemių. Dabar jau niekas nebeatrodė taip reikšminga ar *įdomu* kaip anksčiau. Tikrai ne, jei lygintum su nuotakos teikiama kūniškais malonumais. Daglasas, kažkada sakęs bičiuliams, jog moteris niekada jo nesudomins labiau nei naujas automobilis (su jaunatvišku lengvabūdišku pasitikėjimu jis sakydavo, kad ir viena, ir kita dera po metų pakeisti, atsiradus naujam modeliui), dabar pasijuto išuktas jausmų sūkurio, kurio niekas negalėjo atstoti. Jaunuolis, visada skeptiškai laikęsis atokiau nuo nutrūktgalviškų meilės romanų pinklių ir didžiavęsis gebėjimu likti nešališku stebėtoju, dabar pasijuto įsiurbtas į vakuumą. Kaip tą vakuumą pavadinti? Ar tai geismas? Manija? Sunkiai sekėsi rasti žodžių akiai beprotybei, būtinybei kūnu pajusti kitą kūną, nežabotam didingam geismui. Ryžtingai, atkakliai...

— Gal sumesi su savo senąja greituką?

— Ką? — rausdamas Daglasas spoksojo į netikėtai šalia išdygusį tėvą. Smulkus, bet raumeningas, vilkintis fraku jis, kaip visada, buvo pasitempęs, tik paprastai budrų žvilgsnį dabar buvo sušvelninęs alkoholis ir džiaugsmas.

— Kalbu apie mamą. Pažadėjai jai šoki. Jai patiktų greitas šokis; gal pavyks juos įkalbėti sutrenkti kvikstepą. Pažadus reikia vykdyti, mano vaike. Vis tiek automobilis jau greit bus čia.

— Oo. Taip, žinoma, — Daglasas atsistojo stengdamasis perrikiuoti mintis. — Atėne, mieloji, neprieštarausi?

— Tik tokiu atveju, jei nuostabūs tavo tėvas sutiks sumesti greituką ir su šita mergina, — Daglasas net krūptelėjo išvydęs jos šypsenėlę, palydėtą nekalto didžiulių akių žvilgsnio.

— Mielai, brangioji. Tik leisk man tave kelis kartus prasukti pro Dikį Bentolą. Noriu jam parodyti, kad aš, senas pūzras, dar turiu parako.

— Mamyte, aš jau eisiu.

Serena Niuton pakėlė galvą nuo Vienos šnicelio (gražiai iškepta, tik vargu ar reikėjo grybų padažo) ir nustebusi pažvelgė į dukrą.

— Brangute, juk negali išeiti, kol jie dar čia. Automobilis kol kas neatvažiavo.

— Pažadėjau poniai Tesidžer šįvakar pabūti su jos mažyliu. Dar noriu užsukti namo persirengti.

— Bet tu man nesakei. Maniau, kad grįši su manimi ir tėčiu.

— Ne ši savaitgalį, mamyte. Pažadu, po kokios savaitės ar dviejų tikrai grįšiu. Buvo miela susitikti.

Mamos skruostas buvo švelnus ir šiltas, lengvai papudruotas tarsi zefyras. Ji segėjo auskarus su safyrais, tuos, kuriuos tėtis pirko Indijoje, kai buvo ten paskirtas pirmaisiais jų santuokos metais. Mama visada išdidžiai primindavo, jog tada tėvas nepaisė brangakme-

nių meistro siūlymų ir atsisakė vertingesnių akmenukų pareikšdamas, jog jo nusižiūrėtieji yra lygiai tokios spalvos, kaip Serenos Niuton akys. Deimančių apsupti safyrai ir dabar traukė žvilgsnį prabangia egzotiška gelme, o tokį pasirinkimą įkvėpusias akis prigresino metai ir ką tik užgulęs nerimas.

Už nugaros pasigirdo plojimai — jaunikis išvedė nuotaką šokti. Gręždamasi nuo klausiančio motinos žvilgsnio Vivi nė nekrūptelėjo. Pastaruosius mėnesius jai puikiai sekėsi slėpti jausmus.

Mama ištiesė ranką.

— Tu jau nežinia kada buvai namie. Negaliu patikėti, kad ir vėl taip pabėgsi.

— Aš niekur nebėgu. Jau sakiau, mamyte. Šįvakar turiu saugoti leliuką, — mergina nusišypsojo plačia įtikinama šypsena.

Ponia Niuton pasilenkė, uždėjo ranką Vivi ant kelio ir žemesniu balsu pratarė:

— Žinau, mieloji, kad tau baisiai sunku.

— Kas? — Vivi negalėjo nuslėpti staigaus nuoraudžio.

— Žinai, kadaise ir aš buvau jauna.

— Aišku, kad buvai, mamyte. Bet man tikrai reikia eiti. Pakeičiu atsisveikinsiu ir su tėčiu.

Pasižadėjusi paskambinti, šiek tiek grauždamasi dėl nuliūdusių mamos akių, Vivi apsigrėžė ir nužingsniavo per salę stengdamasi žiūrėti tiesiai į duris. Ji suprato mamos nuogastavimą — dabar atrodė vyresnė ir pati tai žinojo; netektis aptraukė veidą nemalonios patirties šešėliu, širdperša prapulė putlius skruostus. Išties ironiška, mąstė ji, kad tuos bruožus, kurių visada taip troško — laibumo, rafinuoto glebumo, — ji įgijo praradusi tą, dėl kurio viso to ir norėjo.

Nors Vivi labai mylėjo namus, per pastaruosius kelis mėnesius ji iš paskutiniųjų stengėsi kiek įmanoma rečiau grįžti pas tėvus. Trumpai kalbėdavosi telefonu vengdama užsiminti apie kitus, ne šeimos narius, mieliau siūsdavo namo linksmus atvirukus su keliais smagiais žodžiais, kartkartėmis vis patikindavo saviškius, kad negalės atvykti

į tėtės gimtadienį, į kaimo iškylą, į kasmetinę Feirli-Hulmų organizuojamą teniso šventę, teisindamasi įsipareigojimais darbe, nuovargiu ar tariamais anksčiau gautais kvietimais kitur. O iš tikrųjų, radusi darbo audinių kompanijoje netoli Regento parko, ji pasinėrė į šią veiklą su misionieriaus užsidegimu, ir darbdaviai kasdien stebėdavosi jos gebėjimu taip sunkiai dirbti, o šeimos, kurioms padėdavo prižiūrėti vaikus, buvo dėkingos už tai, kad ji gali ateiti bet kada, kai tik prireikia; pati Vivi, grįžusi į kartu su kita mergina nuomojamą butą, dažnai jausdavosi per daug pavargusi, kad įstengtų mąstyti. Bet šiuo metu jai to ir reikėjo.

Po medžioklių baliaus Vivi suprato, jog kai tik ji paminėdavo Daglaso vardą kalbėdama ne seseriška intonacija, tėvai mėgindavo atsargiai nusukti kalbą kitur, gal net tada supratę, kad jo troškimų ji tikrai negalės išpildyti. Tačiau ji jų negirdėdavo. O gal, jau vėliau svarstė Vivi, ji negirdėdavo *jo*. Šiaip ar taip, jis niekada niekaip nėra parodęs, kad jo šilti jausmai yra kas nors daugiau nei nekalta broliška bičiulystė.

Dabar, kai jis ėmė žiūrėti visai kita kryptimi, ji pakluso lemčiai. Ne, neketino susirasti ko nors kito, kaip primygtinai siūlė mama. Ne, Vivi Niuton dabar jau žinojo, kad bus iš tų nelaimingųjų mažumos — mergina, praradusi vienintelį vyrą, kurį galėjo mylėti, ir kruopščiai apsvarsčiusi visas alternatyvas, nusprendusi, kad jokio kito neieškos.

Su tėvais buvo beprasmiška apie tai kalbėti — jie ims karščiuotis, protestuoti ir tikinti, jog ji gerokai per jauna ir tokių sprendimų priimti negali, bet Vivi gerai žinojo, kad niekada netekės. Ne, ji nesijautė taip įskaudinta, kad niekada nebegalėtų pamilti (nors vis dėlto labai skaudėjo, jai vis dar buvo sunku užmigti be „mažojo pagalbininko“, gydytojo pirašyto benzodiazepino), ji tikrai nemanė esanti pasmerkta romantinė herojė. Vivi tiesiai šviesiai nusprendė, kaip kad nusprendavo ir kitais kartais, jog verčiau gyvens viena, susitaikiusi su netektimi, nei visą gyvenimą stengsis rasti sau tinkamą porą.

Ji su didžiausia baime laukė tos kelionės, tūkstantį kartų ieškojo įtikinamų dingsčių neatvykti. Su Daglasu ji kalbėjo tik kartą, kai jis paprašė susitikti Londone; akivaizdžiai trykštanti jo laimė ir, Vivi spėjimu, pasitikėjimas savo seksualumu jai buvo sunkiai pakeliami. Nemąstydamas apie tai, kaip ji jaučiasi, Daglasas suėmė jos rankas ir galiausiai įkalbėjo pažadėti, kad atvyks:

— Vi, tu — seniausia mano bičiulė. Tikrai noriu, kad tą dieną būtum. Tu turi ten būti. Atvyk, būk gera.

Taigi ji grįžo namo, kelias dienas verkė, o paskui buvo gera. Šypsojosi, kai jai norėjosi raudoti ir daužytis į krūtinę, kaip daužosi moterys graikų tragedijose, jai norėjosi nuplėšti brokato draperijas ir vestuvines puošmenas ir išakėti nagais tai klaikiai mergiotei veidą, vožti per galvą, trenkti per rankas, užgauti širdį, sunaikinti viską, ką Daglasas mylėjo labiausiai. Ir paskui, priblokšta, kad geba taip baisiai galvoti apie žmogų (kartą ji praverkė visą popietę, nes netyčia nugalabijo triušį), ji vėl šypsojosi. Šypsojosi šviesia, malonia šypsena vildamasi, jog jeigu ganėtinai ilgai dėsis esanti rami, jeigu ir toliau įtikinės save galinti ir normaliai gyventi, galbūt vieną gražią dieną tariama dvasinė pusiausvyra taps tikra.

Atėnės motina ant laiptų užtiko rūkančią dukrą. Vilkinti vestuvinę suknelę, prasiskėtusi, ji traukė dūmą kaip kokia valytoja, išsikaulijusi cigaretę iš baro darbuotojo. Ponia Forster tyliai, bet piktai viską išklajo savo vyrui; išgirdęs, kaip spalvingai Atėnė atsakė į motinos pastabą, nustebo net jis.

— Žinai, Džastina, dabar jau nebesu už ją atsakingas, — pulkininkas Forsteris atsilošė sėdėdamas paaukuotoje kėdėje, kimšdamas į pypkę tabaką ir vengdamas žmonos akių, tarsi ji pati būtų kuo nors prisidėjusi prie tokio dukters elgesio. — Mes savo pareigą tai mergaičiai jau atlikome.

Pulkininko žmona kelias akimirkas žvelgė į vyrą, o paskui atsi-

suko į Dagalą, taurėje sukantį brendį ir tikrinantį, ar šis ganėtinais subrendęs.

— Turbūt supranti, kas tau teko? — iš jos intonacijos buvo galima spręsti, kad dukrai dar neatleista už ankstesnius nekuklius poelgius.

— Mano manymu, ji geriausia mergina visoje Anglijoje, — pasipiktinusių uošvių akivaizdoje jau gerokai išgėręs Dagalas tarėsi esąs draugiškas, linksmas, seksualiai susižadinęs ir kilniaširdis. Jis prisiminė vakarą, kai jos paprašė tekėti; ta diena dalijo Dagalą gyvenimą į dvi dalis — iki Atėnės ir po Atėnės, ir tasai antrasis gyvenimas radosi ne šiaip prasidėjęs kitam etapui, bet iš esmės pasikeitus jam pačiam — jis tapo kitoks, jautėsi absoliučiai įsiliejęs į šį pasaulį. Jam, dabar jau vedusiam vyrui, toji diena reikė perėjimą, didelį šuolį per prarają; vienoje prarajos pusėje liko ieškantis žmogus, nedrąsiai tikrinantis naujus požiūrius ar nuomones, naujus būdus būti, o kitoje atsirado tiesiog Vyras. Ir visa tai jam suteikė Atėnė. Nepastoviai, nuolat besikeičiančiai Atėnei jis jautėsi esąs tvirta uola; jos kitoniškumas jam suteikė tvirtumo, užtikrintumo pojūtį. Ji vijosi aplink jį tarsi vijoklis, grakšti, graži, vingri, tarsi kokia parazituo-janti feja. Jau patį pirmą vakarą, vos merginą pamatęs, jis suprato, kad ji skirta jam — Atėnė pažadino jame troškimą, geismą, netikėtą jausmą, kad kažko trūksta, kad kažkokia jo paties esminė dalis tarsi *neišsipildžiusi*, nors anksčiau to nė neįtarė. Ji privertė jį kitaip — lyriškai, fatališkai — mąstyti. Jis nė nemanė žodyne turįs tokių žodžių. Anksčiau jis mąstydavo apie santuoką kaip apie savitą atgyveną — kai randi tinkamą merginą, tuokiesi. To paties buvo tikimasi ir iš jo; Dagalas, kaip visada, turėjo tuos lūkesčius pateisinti. Bet tada jiedu stovėjo vieno Londono restorano, kuriame ką tik pietavo, lifte; nepaisydama jiems už nugarų išsirikiavusių žmonių, ji pristabdė lifto duris įkišusi vaikišką kojytę ir kvatodama taip, kad vos įstengė atgauti kvapą — tarsi virpančiomis lūpomis vargais negalais ištaisais žodžiais būtų siūloma kažkas itin linksma, — ji atsakė „taip“. O ko-

dėl gi ne? Kaip smagu. Paskui jie godžiai, džiaugsmingai bučiavosi, jiems už nugarų tai prasiverdavo, tai vėl užsiverdavo lifto durys, niekaip neįveikdamos kliūtis, žmonių eilė vis ilgėjo, vis pikčiau bambėjo, kol galiausiai visi pasuko prie laiptų. Ir Daglasas suprato, kad jo gyvenimas vis dėlto nėra iš anksto nulemtas, kad jį gali pajavairinti fantastiška galimybė.

— Tau teks jai įkristi sveiko proto, — pareiškė pulkininkas Forsteris.

Daglasas atlošė galvą.

— *Antoni*, — papūtė lūpas Džastina Forster. Ji atidarė pudrinę ir patikrino, ar gerai atrodo padažytos akys. — Ji... na, kartais ji būna gyva bėda.

— Man ji tokia ir patinka, — karingai nusiteikęs atsakė Daglasas.

Ji tempdavo jį į juodaodžių šokių sales, esančias ne itin malonoje Londono vietoje, bardavo, jeigu jis išreikšdavo nepasitenkinimą, užuot kvietęs ją pašokti, kartu išgerti, pasijuokti, *pagyventi*. Ir kadangi tokiose vietose ji jausdavosi lyg žuvis vandenyje, Daglaso baimės retai kada pasiteisindavo, jis buvo priverstas permąstyti savo paties požiūrį į neturtinguosius, į juodaodžius ar į žmones, kitokius nei jis. Galiausiai jis atsikratė ne tik baimių, bet ir kai kurių draudimų, pradėjo rūkyti, gerti tamsųjį romą, o kai jiedu likdavo vieni, leisdavo sau myluoti Atėnę taip, kaip anksčiau nedrįsdavo nė pagalvoti, nes buvo išmokytas, jog toks elgesys galbūt draudžiamas įstatymų.

Nes Atėnę neprieštaravo. Jai nerūpėjo parduotuvės ar mada, nerūpėjo namų apyvokos daiktai ar baldai, nerūpėjo niekas, kas domino kitas jo pažįstamas merginas ir jam buvo visai neįdomu. Ji atsainiai elgėsi ir su savo daiktais; baigusi šokti kartais nusiaudavo batelius skųsdamasi, kad jai nepatogu, o paskui nebeparsinėdavo jų namo. Kai kas nors pasakydavo, kad ji be batų, nepuldavo ašaroti apgailestaudama, kaip paprastai darytų kitos merginos, nepradėdavo

nuogaštaiti, kaip reikės grįžti, tik patraukdavo pečiais ir nusijuokdavo. Visada atsiras nauja batelių pora, bylodavo jos juokas. Taip *nuobodu* dėl visko jaudintis.

— Taigi. Na, gerai, brangusis, tik nesakyk, kad tavęs neįspėjome, — Džastina Forster žiūrėjo į vestuvinio torto gabaliuką, tarsi šis tuoj turėtų pašokti ir įkšti.

— Labai kvaila mergina, — pareiškė pulkininkas Forsteris, prisidegdamas pypkę.

— Kas?

— Mūsų dukra. Nėra ko uodegą sukti. Jai baisiai pasisėkė, kad apskritai ištekėjo.

— *Antoni*, — ponja Forster baimingai pažvelgė į Džglasą tarsi bijodama, kad nelemta vyro pastaba staiga nepermainytų naujojo žento širdies.

— Oi, Džastina, liaukis. Ji apsupta neatsakingų jaunų žmonių, todėl ir pati tapo neatsakinga. Nedėkinga, neatsakinga ir kvaila.

— Nemanau, kad ji neatsakinga, — pasibaisėjęs, kad ir jo tėvai gali kam nors štai taip apie ją kalbėti, Džglasas jautėsi turįs apginti savąją nuotaką. — Man atrodo, kad ji drąsi, originali ir graži.

Atėnės tėvas pažvelgė į žentą taip, tarsi jis būtų ką tik prisipažinęs esąs liberalas.

— Taip. Na, tikiuosi, nesumanysi jai viso to pasakyti, nes nežinau, kur tai galėtų nuvesti. Tu tik pasistenk ją šiek tiek apraminti. Nes kitaip iš jos nebus jokios naudos.

— Džglasai, mielasis, jis ne tai norėjo pasakyti. Jis norėjo pasakyti, kad... kad kartais jai būdavome per atleidūs.

— Kam per atleidūs? — šalia vyro išdygo Atėnė. Užuodus cigaretės dūmus, jam sutraukė skrandį. Atėnės tėvas suniurnėjo ir nusi-gręžė. — Ar apie mane kalbatės?

— Mes tik pasidžiaugėme, jog labai gerai, kad rimsti, — Džastina Forster kalbėjo jau švelniau; mostelėjusi ranka ji aiškiai parodė, jog norėtų baigti šį pokalbį.

— Kas sako, kad mes rimstame?

— Mieloji, nepasirodyk esanti tokia nesupratinga. Juk žinai, ką turiu omenyje.

— Ne, nežinau. Mudu su Daglasu nė neketiname nurimti, taip, brangusis? — Daglasas ant sprando pajuto vėsią jos ranką. — Tikrai ne, jeigu nusiramimas reikštų tokį gyvenimą, kokį gyvenate *jūs*.

— Atėne, jei būsi tokia nemandagi, aš su tavimi nesikalbėsiu.

— Tikrai nesistengiu tyčia būti nemandagi, mama. Bent jau ne tokia nemandagi, kokia buvai tu, kalbėdama apie mane už akių.

— Visai kvaila mergiotė, — sumurmėjo tėvas.

Daglasas jautėsi itin nepatogiai.

— Man atrodo, kad jūs neteisingi Atėnei, — surizikavo jis.

— Daglasai, mielasis, kad ir koks geranoriškas būtum, nė nenu-tuoki, ko Atėnė mums yra prikėrtusi.

Atėnė pasilenkė ir paėmė jo brendžio taurę, tarsi norėtų tik pažiūrėti, kas joje yra, bet paskui vienu mauku išgėrė visą gintarinį gėrimą.

— Oi, Daglasai, tu jų neklausyk, — pasakė padėjusi taurę ir traukdama jį už rankos. — Jie tokie nuobodos. O ši diena mūsų.

Vos atsidūręs šokių aikštelėje, Daglasas po kelių minučių pamiršo visą pokalbį, apsvaigęs nuo šilku apgaubtų jos kūno įlinkių, plaukų aromato, lengvų ant nugaros užmestų rankų. Kai ji pažvelgė į jį, tarsi aptirpusiose akyse žibėjo ašaros.

— Dabar, kai esame susituokę, mums nebereikia su jais bendrauti, — šie žodžiai nenuskambėjo kaip klausimas, bet ji tarsi laukė pritarimo. — Mes neprivalome švaistyti laiko kaip kokie seni krienai, sėdėdami klaikiuose giminės baliuose.

— Galime daryti, ką tik norime, mieloji, — sušnabzdėjo jis jai į ausį. — Dabar mes patys sau ponai. Galime daryti, ką tik norime, — jam patiko klausytis savo balso, patiko to balso tvirtumas ir žadamas saugumas.

Tada ji dar tvirčiau jį apkabino ir įsikniaubė į petį; jos glėbys

stebėtinai tvirtas. Per skambančią muziką Daglasas neišgirdo jos atsakymo.

— Minutėlę, — pasakė rūbinėje dirbanti mergina. — Nuo kai kurių paltų nukrito numerėliai. Šiek tiek užtruksime, kol viską sutvarkysime.

— Gerai, — atsakė nekantriai trypčiojanti Vivi; jai labai norėjosi išeiti. Šventės šurmulyks buvo prigesęs, ji slopino koridorių ir laiptus nukloję kilimai. Pro šalį vis praeidavo į tualetus lydimos pagyvenusios turtingos, kilmingos ponios, griežti pasitempusių uniformotų prižiūrėtojų žvilgsniai sekiojo pirmyn atgal zujančius batukus nusispyrusius vaikus. Vivi negriš namo iki Kalėdų. Tikėtina, kad per Kalėdas Daglasas ir toji moteris — Vivi vis dar negalėjo prisiversti ištarti jos vardo ir juo labiau pavadinti „jo žmona“ — bus išvykę. Šiaip ar taip, jo šeima visada labai mėgo slidinėti.

Dabar, kai tapo aišku, kad mama viską supranta, jai bus lengviau. O jeigu labai pasiilgs tėvų, galės juos pasikviesti į Londoną, įtikins tėtį paskirti viešnagei savaitgalį. Vivi galėtų jiems parodyti senienų turgų netoli Lisono Giraitės, nusivesti į zoologijos sodą, tada šūktelėti taksi ir nuvežti į Vienos arbatinę Šv. Jono miške, pavaišinti kava su putele ir pikantiškais pyragaičiais. O paskui ji gal jau ir visai nebegalvotų apie Daglasą. Gal jau nebejaustų fizinio skausmo.

Ji laukė palto, rodos, šimtą metų. Šalia pamatė du rūkančius vyriškius, įsijautusius į pokalbį, rankose laikančius paltų numerėlius.

— Ir Alfis aiškiai pasakė, kad išvyks į Vimbldoną. Taip, reikia pripažinti, kad jam taip geriau. Na, jeigu tave tempia prie altoriaus...

Ji nė nekrūptelėjo. Vivi dėjosi įdėmiai apžiūrinėjanti sienos drožinius ir vėl svarstė, kiek laiko prireiks, kol išorinė ramybė taps vidine.

*

Beveik po dvidešimties minučių prieš ją stovėjo mama, vilkinti savo geruoju vilnoniu buklė kostiumėliu ir tarsi skydu prisidengusi delninke.

— Žinau, nebuvo lengva, — kalbėjo ji, — bet tikrai nemanau, kad šiandien tau reikėtų štai taip bėgti. Grįžk namo su manimi ir tėčiu.

— Juk jau sakiau...

— Neleisk jiems baidyti tavęs nuo namų. Automobilis nuvažiaavo. Jų nebus mažiausiai dvi savaites.

— Mamyte, aš tikrai ne dėl to.

— Daugiau nekartosiu, Vivi. Negaliu leisti tau išvažiuoti nepasikalbėjusi. Liaukis šalintis namų. Net negaliu pagalvoti, kad Londo-
ne nuolat būni viena. Tu dar tokia jauna. Be to, mes su tėčiu labai tavęs pasiilgdam. Pametei numeriuką?

Nieko nematančiomis akimis Vivi žiūrėjo į tuščią delną.

— Maniau, kad jau išėjai. Bet mes puikiai žinome, kuris tavo paltas.

Vivi apatiškai papurtė galvą.

— Atleisk. Man... man reikėjo pas nykštukus.

— Tėtis tikrai labai nori su tavimi pabūti. Jis nori, kad padėtum mums išsirinkti šunį. Matai, pagaliau jis sutiko įsigyti šuniuką, bet mano, jog būtų geriau, jei rinktumėtės abu.

Mama viltingai žvelgė į Vivi, tarsi vaikiški malonumai galėtų numalšinti suaugusio žmogaus skausmą.

— Gal būtų gerai spanielis? Žinau, tau visada patiko spanieliai.

— Žalias?

— Atsiprašau?

Rūbininkė labai stengėsi slėpti susierzinimą po šypsena.

— Ar jūsų paltas žalias? Su didelėmis sagomis?

Ji rodė pirštu į eilę paltų už nugaros. Vivi žvilgsnis kliudė pažįstamą butelio stiklo spalvą.

— Taip, — sušnabzdėjo.

— Oi, Vivi, mieloji, patikėk, tikrai tave suprantu.

Ponios Niuton akys iš užuojautos buvo net patamsėjusios. Ji atsidavė Vivi vaikystės kvapais, ir mergina labai stengėsi atsispirti pagundai pulti mamai į glėbį ir leistis guodžiamai. Tačiau dabar jos niekas nepaguos.

— Žinau, ką jautei Daglasui. Bet Daglasas... na, yra kaip yra, jis rado savąjį... gyvenimo kelią, ir tau teks su viskuo susitaikyti. Pamišk.

Vivi balsas buvo neįprastai šaltas.

— Jau pamiršau, mama.

— Negaliu į tave tokią žiūrėti. Tu tokia liūdna... ir... na, tik noriu, kad žinotum... nors ir nenori su manimi pasikalbėti... žinau, merginos ne visada mamoms pasipasakoja... ir šitai suprantu, — ištiesusi ranką ji paglostė Vivi plaukus, nubraukė nuo veido sruogas; paprastas motiniškas gestas.

Ne, mamyte, nesupranti, mąstė Vivi; po to, ką išgirdo, jai tebedrebėjo rankos, veidas tebebuvo baltas kaip drobė. Nes skaudėjo visai ne dėl to, apie ką galvojo mama. Toks skausmas visai lengvai pakečiamas. Juk pakenčiamą dvasinę pusiausvyrą galima įgyti guodžiantis mintimi, kad jis bus laimingas. Taip ir galvoji, kai ką nors myli, tiesa? Nori, kad mylimasis būtų laimingas.

Gal mama ir suprato jos skausmą, ilgesį, sielvartą jį praradus, tačiau nebūtų supratusi pokalbio, kurį Vivi ką tik buvo priversta išgirsti. Nebūtų supratusi, kodėl Vivi niekada niekam jo nepakartos, kad ir kaip tas žinojimas būtų širdį.

— Taip, reikia pripažinti, kad jam taip geriau, — kalbėjo vyriškis. — Na, jeigu tave verčia eiti prie altoriaus...

— Teisybė. Bet...

— Kas „bet“?

— Kalbėkime tiesiai šviesiai, jam reikės labai saugotis, sutinki?

— Ko?

— *Liaukis*... Toji mergiotė — kekšlė.

Vivi stovėjo lyg suakmenėjusi. Vyriškio balsas gerokai pritilo, tarsi dabar jis kalbėtų nusisukęs.

— Tonis Varingtonas antradienį buvo su ja susitikęs. Ji jam pasiūlė išgerti „prisimenant senus laikus“. Jiedu susitikinėdavo, kai jis gyveno Vindsore. Tik jos pasakymas „seni laikai“ turėtų reikšti „gerus laikus“, jei supranti, ką turiu omenyje.

— Gal juokauji.

— Iki vestuvių likus mažiau nei savaitei... Tonis sakė, jog net nenorėjo susitikti. Neva prastai jautėsi, visa kita. Bet ji prikibo kaip kokie raupai.

Vivi ėmė spengti ausyse. Ji ištiesė ranką, kad išsilaikytų ant kojų.

— Prakeikimas.

— Tai ir sakau. Bet niekam nepasakok, brole. Nėra prasmės galdinti šventės. Ir vis dėlto... tikrai baisiai gaila vargšelio Feirli-Hulmo.

6

2001-ieji

Pakeliui į svečius jie visada ginčydavosi. Siuzana niekada gerai nežinojo kodėl, nors visada rasdavo kokį nors pretekstą — kad vėluoja, kad jis turi bjaurų įprotį laukti iki paskutinės minutės ir tik tada eiti patikrinti, ar užrakintos galinės durys, kad ji niekada negali rasti jokio tinkamo drabužio pasipuošti. Gal viskas dėl to, kad visą vakarą jiems teks kęsti įtampą stengiantis būti vienas kitam maloniems. O gal, kaip kartais jai atrodydavo, dėl to, kad iškart užsitikrintų, jog grįžus namo nebus jokių intymumų. Tačiau šįvakar jie nesiginčijo. Ir tai ne pergale, nes į Bruksų namus keliavo atskirai — Siuzana važiavo į kaimą vadovaudamasi šeiminingės smulkiai išdėstytais nurodymais, o Neilas po darbo dardėjo traukiniu ir taksi. Prie pietų stalo su juo sveikindamasi Siuzana pajuto, kaip stingsta šypsena, kaip pro sukąstus dantis prasikošia neva juokelis: „Manėme, kad jau neatvažiuosi.“

— Oo, jau pasisveikinau su kita Pikokų* puse? Ką, Neilai? — šeiminingė maloniai palydėjo jį prie stalo. Perlai brangūs, bet šilkinė palaidinė ir siauras sijonas senamadiški; jos drabužiai Siuzanai pasakė viską, ką reikėjo žinoti apie šį vakarą — ji bus globojama, o ne girinama, kad taip žavingai miestietišškai atrodo. Ir tikriausiai juos pakvietė tik dėl jos tėvų.

— Mane užlaikė susirinkime, — atsiprašinėjo Neilas. — Kam kelti tiek triukšmo? — jau vėliau šnabždėjo jis, kai Siuzana barė jį koridoriuje. — Daugiau niekam tas pavėlavimas nepasirodė svarbus.

* *Peacock* angl. — povas.

— O man pasirodė, — atsakė ji ir išspaudė šypseną, kai iš kambario išėjo šeimininkė ir taktiškai stengdamasi per daug atidžiai į juos nežiūrėti paklausė, gal kuriam iš jų reikėtų papildyti taurę.

Vakaras, rodos, tęsėsi be galo; Neilas dangstė nejauką nelabai vykusiū humoru, visi kiti, vieni kitus pažįstantys, kalbėjosi apie žmones, kurių ji niekada nebuvo mačiusi, apie kaimo keistuolius, apie kadaise nutikusius įvykius — prieš dvejus metus dėl lietaus atšauktą kaimo šventę, apie teniso turnyrą, kurio finalininkai susidaužė galvomis, apie pradinės mokytoją, pabėgusią į Vusterį su vargšės Patricijos Einsli vyru. Kažkas girdėjęs, kad ji susilaukė kūdikio. Dar kažkas girdėjęs, kad dabar Patricija Einsli tapo mormone. Kambaryje buvo labai karšta, Siuzana sėdėjo nugara į didžiulį židinį, todėl dar nepatikus antro patiekalo jos skruostai įraudo, o nugara vis nuriedėdavo prakaito lašeliai, pridengti itin madingų marškinių.

Ji neabejojo, kad visi viską žino. Ji juto tai, nors ir šypsojosi, nors stengėsi visus patikinti, jog laiminga vėl gyvendama Dere Hamptone, jog labai gerai, kad dabar ji turi daugiau laiko ir miela būti arčiau šeimos; vis tiek visi aiškiai mato, kad ji meluoja. Visi mato jos vyro nepaneigiamai spinduliuojamą nepasitenkinimą, nors dabar jis narsiai leidosi į pokalbį su labai savimi pasitikinčiu veterinaru ir nešnekia jėgerio žmona, ir tasai nepasitenkinimas sklendo virš jų tarsi neoninė iškaba. MES NELAIMINGI. IR DĖL TO KALTA AŠ.

Per praėjusius metus ji puikiai išmoko įvertinti žmonių vedybinio gyvenimo kokybę, atpažinti nervingas moterų šypsenas, kandžias pastabas, bukus nuo visko nusišalinusių vyrų žvilgsnius. Kartais išvydusi akivaizdžiai už juos daug nelaimingesnę porą pasijusdavo geriau, kartais nuliūsdavo, tarsi tai įrodytų, jog kunkuliuojantis pyktis ir nusivylimas — neišvengiama kiekvieno duotybė.

Tačiau blogiausia būdavo matyti tuos, kurie vis dar neabejotinai myli vienas kitą. Ne tuos, kurie ką tik pradėjo gyventi kartu — Siuzana žinojo, kad spindesys ilgainiui išblės, — bet tuos, kurių bendras gyvenimas santykius pagilino, kurie tik dar labiau vienas kito laikė-

si. Ji mokėjo atpažinti visus požymius — pokalbio metu vartojamą „mes“, dažnus prisilietimus prie juosmens, rankos, net prie skruosto, ramias šypsenėles dėmesingai klausantis, kaip kalba kitas, ir tuo mėgaujantis, kartais net karštus ginčus, pertraukiamus juoko, tarsi jiedu vis dar mokėtų flirtuoti, vis dar gebėtų vogčiomis vienas kitam spustelėti ranką, perteikdami šį tą daugiau. Tada Siuzana susivokdavo spoksanti ir svarstanti, kokių klijų trūksta jiedviem su Neilu ir ar ji dar galėtų jų rasti ir juos abu kaip nors išlaikyti.

— Manau, viskas praėjo visai gerai, — drąsiai pratarė Neilas, užvedęs automobilį.

Išėiti antriems visai padoru. Jis pasisiūlė vairuoti, kad ji galėtų išgerti; taikingas gestas, taip, ji suprato, bet kažkodėl nesijautė ganėtinai kilniaširdė, kad pripažintų.

— Jie šaunūs.

— Bet gerai... na, norėjau pasakyti, gerai, kad susipažinome su kaimynais. Niekas nepaskerdė kiaulės, nemetė į vidurį kambario mašinos raktelių... Mane įspėjo dėl tokių kviestinių pietų pas kaimiečius, — ji suprato, jog vyras prievartauja save kalbėti lengvabūdiškai.

Siuzana stengėsi užgniaužti pažįstamą siutą.

— Vargu ar jie mūsų kaimynai. Iki jų kone dvidešimt minučių kelio.

— Nuo mūsų namų bet kas yra dvidešimties minučių atstumu, — paprieštaravo jis, tada kiek patylėjo ir pridūrė: — Gerai, kad po truputį susirandi draugų.

— Kalbi taip, tarsi būčiau pirmą dieną nuėjusi į mokyklą.

Jis pažvelgė į ją, matyt, norėdamas įvertinti, kaip labai ji nusi-teikusi priešgyniauti.

— Aš tik norėjau pasakyti, jog gerai, kad tu... bandai įleisti šaknis.

— Aš jaučiu savo šaknis, Neilai. Puikiai žinai, jog turiu tas pra-keiktas šaknis. Tik nenoriu būti čia pasodinta, štai ir viskas.

Neilas atsiduso. Perbraukė delnu per plaukus.

— Nereikia šįvakar, Siuzana. Labai prašau.

Taip, ji siaubinga, ji šitai suprato ir dėl to dar labiau siuto, tarsi jis būtų kaltas dėl to, kad ji taip elgiasi. Ji spoksojo pro langą, kaip pro šalį lekia juodos gyvatvorės. Gyvatvorė, gyvatvorė, medis, gyvatvorė. Niekada nesibaigiantys užmiesčio kraštovaizdžio kableliai ir taškai. Finansinių reikalų patarėjas siūlė sutuoktiniams konsultaciją. Neilas lyg ir neprieštaravo. „Mums nereikia jokios konsultacijos, — užtikrintai pasakė ji. — Mes kartu jau dešimt metų.“ Tarsi dėl to jie taptų neišskiriami.

— Vaikai buvo labai mieli, tiesa?

O, Dieve, koks jis nuspėjamas.

— Toji traškučius dalijanti mergaitė man pasirodė labai žavinga. Ji man pasakojo apie mokyklos spektaklį, skundėsi, jog neteisinga, kad jai teko vaidinti avį, o ne katilėlį. Aš atsakiau, jog, matyt, kažkas norėjo ją prigauti...

— Rodos, sakei, kad šįvakar nereikia?

Sekundėlę stojo tylą. Neilas tvirčiau įsikibo į vairą.

— Aš tik pasakiau, jog, mano manymu, vaikai buvo labai mieli, — jis pašnairavo į Siuzaną. — Mano pastaba buvo visai nekalta. Tik norėjau palaikyti pokalbį.

— Ne, Neilai, kai kalba pasisuka apie tave ir vaikus, nekaltų pastabų nebūna.

— Taip kalbėti nėra teisinga.

— Aš tave pažįstu. Tu perregimas.

— Oi, na ir kas, jeigu perregimas? Nejau tai išties nuodėmė, Siuzana? Sakytum, esame susituokę vos penkias minutes.

— Ir kodėl reikia taip kalbėti? Kas nustatė laiko ribas, iki kada galima susilaukti vaikų? Nėra tokio taisyklių rinkinio, kuriame būtų parašyta: „Jeigu esi vedęs tiek ir tiek metų, pradėk daugintis.“

— Tu taip pat gerai kaip ir aš žinai, kad nuo trisdešimt penkerių susilaukti tampa sunkiau.

— Oi, ir vėl nepradėk. Beje, man ne trisdešimt penkeri.

— Trisdešimt ketveri. Tau trisdešimt ketveri.

— Po velnių, žinau, kiek man metų.

Automobilyje pурсlojo adrenalinas. Rodos, vieni jie išsilaisvino iš būtinybės atrodyti laimingi.

— Ar viskas dėl to, kad bijai?

— Ne! Ir *nedrįsk* čia painioti mano motinos.

— Jeigu tu nenori vaikų, kodėl tiesiai šviesiai nepasakius? Bent jau žinotume, kaip čia yra... *aš* žinočiau.

— Aš nesakau, kad jų nenoriu.

— Na, nesuprantu, ką sakai. Pastaruosius penkerius metus, vos pradėjus kalbėti šia tema, kimbi man į gerklę, tarsi būčiau pasiūlęs kokią nors baisybę. Juk kalbu apie kūdikį.

— Tau — kūdikis. Man jis būtų visas gyvenimas. Esu mačiusi, kaip jie paglemžia žmonių gyvenimus.

— Gerąja prasme.

— Taip, jeigu esi vyras, — ji giliai įkvėpė. — Klausyk, aš dar nepasirengusi, aišku? Nesakau, kad niekada nebūsiu pasirengusi. Tiesiog dabar nesu pasirengusi. Neilai, aš dar *nieko* nesu šiame gyvenime pasiekusi. Negaliu gimdyti vaikų nieko nepasiekusi. Nesu iš tų moterų, — ji sukryžiuvo kojas. — Atvirai kalbant, ateitis mane slegia.

Neilas papurtė galvą.

— Pasiduodu, Siuzana. Nežinau, ką turiu padaryti, kad būtum laiminga. Atleisk, kad turėjome vėl čia atsikraustyti. Atleisk, kad teko išvykti iš Londono, atleisk, kad tau nepatinka toji vieta, kur gyvename, kad tau nuobodu, kad tau nepatinka žmonės. Atleisk ir dėl šio vakaro. Atleisk, kad taip baisiai tave nuvyliau. Bet jau nebežinau, ką dar galėčiau pasakyti. Nežinau, ką sakyti, kad nebūčiau taip nelemtai *neteisis*.

Tyla užsitęsė. Paprastai jis taip lengvai nepasiduodavo, ir Siuzana tapo nejauku.

Neilas išsuko iš pagrindinio kelio į neapšviestą skersgatvį; automobilio žibintai pabaidė į gyvatvores sprunkančius triušius.

— Leisk man atidaryti parduotuvę, — pasakė ji nežiūrėdama į vyrą, žvelgdama tiesiai prieš nosį, kad nereikėtų matyti jo reakcijos.

Siuzana išgirdo gilų atodūšį.

— Neturime pinigų. Žinai, kad neturime.

— Net neabejoju, jog galėčiau visko imtis, — viltingai pridūrė ji. — Maščiau apie tai. Galėtume parduoti mano paveikslą ir paimti paskolą.

— Siuzi, mes ką tik išbridome iš skolų. Negalime sau leisti vėl į jas įklimpti.

Ji pažvelgė į vyrą.

— Žinau, kad nenori, bet man to reikia, Neilai. Man reikia kuo nors užsiimti. Kuo nors, kas būtų tik mano. Kad galėčiau pabėgti nuo tų prakeiktų rytų gurkšnojant kavą, kaimo apkalbų ir prakeiktos mano šeimos.

Jis nieko neatsakė.

— Parduotuvė man tikrai padėtų, — dabar ji kalbėjo maldaujančiu, taiką siūlančiu balsu. Ir tokia aistra apstulbino ją pačią. — *Mums* padėtų.

Tikriausiai kas nors ypatinga nuskambėjo jos balse. Neilas nuvažiavo į kelkraštį ir pažvelgė į ją. Už lango leidosi rūkas, žibintai skrodė miglą, bet nieko daugiau neapšvietė, tik drėgmės kamuolius.

— Duok man metus, — paprašė ji ir paėmė jį už rankos. — Duok man metus, ir jeigu nieko neišeis, pagimdysiu kūdikį.

Jis apstulbo.

— O jeigu išeis...

— Vis tiek pagimdysiu kūdikį. Bet tada bent jau turėsiu dar šį tą. Netapsiu viena iš *jų*, — ji mostelėjo ranka turėdama omenyje tas kitas moteris prie pietų stalo, beveik visą vakarą sekusias šiuropias pasakas apie gimdymus ir maitinimą krūtimi, su paslėpta panieka kalbėjusias apie bairius kitų žmonių vaikus.

— Oo. Leliukų maniakė.

— Neilai...

— Tu tikrai to nori?

— Taip. Prašau. Man atrodo, kad tada tikrai būsiu laimingesnė. Juk nori, kad būčiau laimingesnė, taip?

— Žinai, kad noriu. Visada norėjau, kad būtum laiminga.

Kai vyras štai taip į ją žvelgdavo, ji prisimindavo, ką jam jautė, išgirdavo tolimą kadaise gyvų jausmų aidą, kai priklausė žmogui, kuriam nejautei nei pykčio, nei buko apmaudo, kuriam norėjai dėkoti, su kuriuo troškai numalšinti meilės alkį. Jis tebebuvo gražus; pažvelgusi į jį estetės akimis ji matė, kad Neilas bus iš tų, kurie sensta gražiai. Jis neturės pilvuko, nenupliks. Jis ir senatvėje bus tiesus, pasitempęs, bėgantys metai tik įpins žilų gijų ir dailiai nugairins veidą.

Tokiomis akimirkomis ji prisimindavo, ką reiškia jaustis artimiems.

— Žinai, tau nereikia parduoti paveikslo. Jis per daug asmeniškas. Bus geriau jį pasilaikyti kaip investiciją.

— Nemanau, kad išverčiau, jeigu dirbtum dar daugiau, nei dirbi dabar.

Ją baugino ne tikimybė gyventi be jo, bet faktas, kad ir tokiu atveju viskas klostysis itin sklandžiai.

— Ne tai turėjau omenyje, — jis pakreipė galvą, mėlynos akys žvelgė švelniai ir atidžiai. — Visada gali paprašyti tėvo pinigų. Užstatui. Jis visada sakydavo, kad turi tau atidėjęs.

Akimirksniu kerai išsisklaidė. Siuzana patraukė ranką, atsisėdo taip, kad jų žvilgsniai nesusitiktų.

— Neketinu dar kartą viso to patirti. Mes jau ir taip daug iš jo paėmėm. Nenoriu jo pinigų.

Iš pradžių jie nesijautė esantys skolingi, paprasčiausiai gyveno taip, kaip visi, šiek tiek ne pagal išgales. Dvigubos pajamos, vaikų nėra... Jie pasirinko geruose žurnaluose reklamuojamą gyvenimo stilių, tokį gyvenimą, į kurį jautėsi turį teisę. Jie pirkė milžiniškas švelnios

zomšos sofas, savaitgalius leido su panašiai galvojančiais bičiuliais triukšminguose Vest Endo restoranuose ir nuošaliuose viešbučiuose, jautėsi galintys „save palepinti“ dėl menkiausių nesėkmių — prastos dienos darbe, nepavykus gauti bilietų į koncertą, pradėjus lyti. Siuzana, apsaugota Neilo pajamų ir abiejų slapto noro, kad ji daugiau laiko praleistų namuose, kartais imdavosi kokio nors darbo ne visą darbo dieną — darbuodavosi moteriškų drabužių parduotuvėje, vairuodavo gėlių parduotuvę atidariusios draugės automobilį, pardavinėdavo ypatingus medinius žaislus. Tačiau joks darbas neužvaldė jos vaizduotės taip, kad ji panorėtų tuo nuolat užsiimti ir dėl to atsisakytų rytinės kavutės su bičiulėmis gatvės kavinukėse, valandėlės kitos vartant laikraščius ir žurnalus ar malonumo gaminant išskirtinius patiekalus. Bet paskui, sakytum, per naktį, viskas pasikeitė. Neilas prarado darbą banke, jį pakeitė kitas žmogus, kurį jis vėliau apibūdino kaip velnio neštą bobą su kiaušais. Išgaravo jo humoro jausmas, išseko grynujų šaltinis.

O Siuzana pradėjo vaikščioti po parduotuves.

Iš pradžių ji eidavo apsipirkti tik tam, kad išeitų iš namų. Neilas tapo prislėgtas, piktas, beveik visur ėmė įžvelgti moterų suokalbius; jam užkliuvo faktas, kad vietinėje mokykloje mergaitės gauna daugiau aukščiausių įvertinimų nei berniukai, atrodė įtartinos seksualinio priekabiavimo bylos, apie kurias garsiai skaitė laikraštyje, įtarimų kėlė ir tai, kad paskambinęs personalo skyriaus vadybininkas pasakė, jog jam priklauso trijų, o ne šešių mėnesių atlyginimas, kurio jis būtų galėjęs tikėtis, jeigu *būtų moteris*. Tai apmaudaudamas ir pykdamas, tai bjaurėdamasis savimi, jis tapo sunkiai pakenčiamas, su tokiu žmogum Siuzanai sunkiai sekėsi sugyventi. Todėl ji ir paliko jį ramybėje, o pati skaidrino sau nuotaiką pirkdama brangų muilą, gatavą maistą, neįprastų gėlių puokštes — lelijas todėl, kad maloniai kvėpia, amarilius ir strelicijas dėl savo rafinuoto skonio. Ji tarė sau, kad viso to nusipelnė, ir šį žinojimą dar labiau stiprino bjauri Neilo nuotaika.

Siuzana įtikinėjo save, kad jiems reikia ir naujų daiktų: naujos

patalynės — jeigu pirksi brangiausią egiptietišką medvilnę, savaime suprantama, investuosi, — prie jos derančių užuolaidų, senovinių stiklo dirbinių. Ji sugalvojo, kaip pagražinti butą — virtuvėje prirėkė naujų grindų, pasirodė būtina perdažyti svečiams skirtą kambarį. Šiaip ar taip, viską sutvarkius padidėtų buto vertė. Viskas, ką išleidi nuosavybės remontui, atsiperka dvigubai.

Šiuos sumanymus ir asmeninius jos pačios pokyčius teskyrė trumputė laiko atkarpa. Juk ji negali tikėtis gauti naujo darbo, kai spintoje kabo štai tokie drabužiai; būtina pakirpti ir padažyti plaukus; stresas, patirtas Neilui netekus darbo, pakenkė odai, ir dabar reikia veido masažo. Jos išlaidavimas tapo bičiulių juokelių tema, todėl ji šio to nupirkdavo ir joms. Dosnumas jai buvo savaime suprantamas; ji tarė sau, jog apsipirkimas — vienas iš nedaugelio jai likusių tikro malonumo šaltinių.

Iš pradžių pasijuto geriau, nes turėjo tikslą, užpildė tuštumą. Tačiau net išlaidaudama suprato, jog ją apšėdo kažkokia beprotybė, jog ryškiai apšviestos parduotuvės, stirtos kašmyro megztukų, pataikaujančios pardavėjos ir dailiai įvyniotos dėžutės vis mažiau gelbsti nuo namuose tykančios tikrovės. Pirkiniai jai teikė vis mažiau pasitenkinimo, vis greičiau išsisklaidydavo naujo pirkinio keliamas džiaugsmas; ji sėdėdavo namuose tarp šiugždančių maišelių ir mirkčiodama žiūrėdavo į parsigabentus nešulius arba kartais apsiverkdavo, jeigu pavykdavo sukaupti drąsos ir paskaičiuoti, kiek išleido. Ji ėmė anksti keltis, visada spėdavo pasitikti laiškiningą.

Nereikėjo Neilo jaudinti.

Kad padarytų šį atradimą, jam prirėkė beveik šešių mėnesių. Jau vėliau, kai puolęs į dar klampesnę liūną nei depresijos pelkė jis ėmė svarstyti, ar ji tikrai pilno proto, kai jis pareiškė, jog iš tikrųjų ji, o ne prarastas darbas, siurbia iš jo gyvastį, jiedu suprato, kad santuokinis gyvenimas išties neblizga. Galiausiai leidusi sau išlaisvinti taip ilgai tramdytą pyktį — galbūt dar ūmesnį dėl jos pačios nepaisytos atsakomybės, — ji atrėžė, jog jis ne tik žiaurus, bet dar ir ne-

teisingas bei neišmintingas. Kodėl jo bėdos turėtų taip baisiai veikti jos gyvenimą? Ar ji sulaužė kokį nors pažadą? Jos sumanyti pokyčiai buvo *ji* labui. Ji vis dar patylylukais didžiavosi, kad neišklojo visko, ką iš tikrųjų apie jį galvoja, kad nepavartojo žodžio „nevykėlis“, nors žvelgdama į jį šį žodį prisimindavo.

Tada jos tėvas užsiminė apie namą, ir nors ji vis dar niršo ant jo dėl testamentu, Neilas patikino, kad jie neturi kito pasirinkimo. Na, nebent jie norėtų bankrutuoti. Šio žodžio keliamas siaubas ją atvėsinio.

Taigi beveik prieš devynis mėnesius Siuzana ir Neilas pardavė butą Londone. Už gautus pinigus jie apmokėjo Siuzanos kreditinių kortelių skolas ir mažesnes skolas, kurių Neilas prisidarė, kol susirado naują darbą, ir nusipirko nedidelį paprastutį automobilį, kurį parduodėjas atsiprašinėdamas pavadino „tinkamu važinėti į stotį“. Susigundę jos tėvo atnaujintu trijų miegamųjų mūriniu, už kurį beveik nereikėjo mokėti nuomos, jie grįžo į Dere Hamptoną, kur Siuzana užaugo, nors pastaruosius penkiolika metų darė viską, kad tik šių namų išvengtų.

Jiems įėjus, namelyje buvo šalta; Siuzana ir vėl pamiršo nustatyti šildytuvą, kad tam tikru laiku įsijungtų. Ji vis dar stebėjosi, kad kaime būna gerokai šalčiau.

— Atsiprašau, — sumurmėjo ji, kai Neilas sušvilpė ir papūtė į delnus; mintyse padėkojo, kad jis nieko nepasakė. Neilas vis dar optimistiškai galvojo apie gyvenimą kaime, mėgindamas save įtikinti, jog jie čia persikėlė siekdami geresnės kokybės, o ne priversti spaustis; jis pasirinko matyti saldinių dėžutes primenančių namukų ir besidriekiančių žalių akurų teikiamus privalumus, o ne žmonai pažįstamą tikrovę — žmones, žinančius arba manančius, kad apie tave žino viską, prabėgusių bendros istorijos metų klaustrofobiją, subtilią labai daug pinigų ir labai nedaug laiko turinčių moterų kontrolę.

Mirksėjo atsakiklis, ir Siuzaną nukrėtė viltingas jaudulys, jog galbūt skambino kokia nors londoniškė draugė. Dabar jos apsirėikšdavo ne taip dažnai; negalėdama išbėgti kavos puodelio ar vėlyvą popietę nueiti į barą išgerti vyno ji suprato ploninanti ir taip apsitrynusias bičiulystės gijas. Bet vis tiek nesiliovė ilgėtis nerūpestingos draugystės, metų metus kurtos nevaržomos laisvės. Ji pavargo galvoti, ką pasakyti, kol dar nieko nepasakyta, todėl dažnai (kaip ir ši vakarą) jai atrodydavo, kad paprasčiau nesakyti nieko.

„Sveiki, mielieji. Tikiuosi, jūs kur nors linksminatės. Norėjau sužinoti, ką manote apie Liusės gimtadienio popietę šešioliktą dieną. Mudu su tėčiu labai džiaugtumėmės, jeigu atvyktumėte, kita vertus, suprastume, jeigu būtumėte numatę ką nors kita. Praneškite, kai žinosite.“

Jie visada taip stengiasi neįpareigoti, nereikalauti. Linksmas, bet kartu ir atsiprašinėjantis tonas. Nepaprastai subtili užuomina: „Suprantame, kad jums kyla sunkumų, todėl laikome už jus kumščius.“ Siuzana atsiduso suprasdama, kad praleidusi ne vienas Kalėdas ir daugybę kitokių šeimos susibūrimų, dabar gyvendama visai čia pat, ji sunkiai ras įtikinamų priežasčių išvengti apsilankymo pas tėvus.

— Turėtume nuvykti, — Neilas nusivilko paltą ir pylėsi išgerti.

— Žinau, kad turėtume.

— Vis tiek tavo tėtis tikriausiai ras dingstį išeiti. Jums puikiai sekasi vienas kito vengti.

— Žinau.

Jam patiko būti jos šeimos dalimi. Jis pats savų beveik neturėjo, tik retai lankomą ir nelabai pasigendamą motiną, dabar gyvenančią už kelių šimtų mylių. Tai buvo viena iš priežasčių, dėl kurių jis jautė tokį prielankumą jos tėvams.

Neilas pastatė taurę ir priėjo prie Siuzanos. Apkabino ją ir švelniai priglaudė. Ji atlyžo, bet visiškai atsikratyti įgimto kietumo nepavyko.

— Tavo mamai šis apsilankymas būtų toks svarbus.

— Žinau, žinau, — ji uždėjo jam ant juosmens rankas nė pati nežinodama, ar nori jį apkabinti, ar atstumti. — Dar žinau, jog visa tai vaikiška. Visi tik kartos be perstojo, kokia Liusė fantastiška, kokį ji turi nuostabų darbą, tik pažiūrėkit, kaip gražu, bla bla bla, ir visi pamatys, kokia mes superlaiminga šeima.

— Klausyk, ir man nelengva viso to klausytis. Juk nesu geidžiausias žentas.

— Atleisk. Gal mums tiesiog nereikėtų ten važiuoti.

Siuzana buvo šeimos puošmena. Genų ruletė jai lėmė grožį ir finansines nesėkmes, jaunesniam jos broliui Benui — ne pagal metus brandžią kaimiečio išmintį, o Liusei — protą; jau trejų metų ji atmintinai deklamuodavo ilgiausius eilėraščius arba rimtai paklausdavo, kodėl tokia ir tokia knyga yra prastesnė už prieš tai parašytą to paties autoriaus knygą. Ilgainiui įvyko šiokių tokių metamorfozių; kaip visi ir tikėjosi, Benas tapo jaunesniu ir linksmesniu tiesmuko, stoisko, kartais pasipūtusio tėvo aidu, o Liusė toli gražu nebuvo akiniuota atsiskyrėlė, bet sužydėjo ir pasidarė baugiai atkakli; dabar, baigdama trečią dešimtį, ji vadovauja kažkokio tarptautinio žinia-sklaidos konglomerato interneto svetainei.

Siuzana ilgainiui suprato, kad perkopus trisdešimt vien grožio nepakanka, kad jos gyvenimo būdas, trumparegiškumas finansų požiūriu dabar jau nieko nežavėjo ir buvo suprantamas kaip paprasčiausias nuolaidžiavimas savo įgeidžiams. Ji nenorėjo galvoti apie savo šeimą.

— Galėtume rytoj pasižvalgyti parduotuvių, — pasakė ji. — Mieste mačiau vieną nuomojamą vietelę. Kažkada ten buvo knygynas.

— Nešvaistai laiko.

— Nėra prasmės laukti. Turiu tik metus.

Jis aiškiai mėgavosi tokiu neįprastu intymumu, džiaugėsi galėdamas ją priglausti. Jai norėjosi išsilaisvinti ir išsitiesti, bet jis nenorėjo jos paleisti.

— Parduotuvė vienoje nedidelėje gatvelėje, grįstoje akmenimis, už aikštės. Fasadas su karaliaus Jurgio stiliaus langais, kaip Keistenybių krautuvėlėje.

— Tau tokios parduotuvės nereikia. Jeigu jau ketini to imtis, viską daryk taip, kaip reikia, rinkis patalpą su didele vitrina, kad žmonės viską gerai matytų.

— Bet mano parduotuvė bus kitokia. Jau sakiau. Žinai, geriau keliaukime apžiūrėti, o jau tada galėsi kalbėti. Rankinėje turiu nekilnojamojo turto agento telefoną.

— Oo, staigmena.

— Ir dabar galėčiau paskambinti. Galėčiau palikti žinutę. Na, kad žinotų, jog domiuosi,— ji išgirdo malonų jaudulį savo balse. Jis skambėjo keistai, tarsi būtų ne jos.

— Paskambink rytą. Negerai skambinti pusę dvyliktos nakties.

— Tiesiog nenoriu prarasti šanso.

— Bet taip pat nieko negalima spręsti paskubomis. Siuzi, turime būti atsargūs. Jie gali panorėti per daug pinigų. Gali nustatyti itin ilgą nuomos periodą. Nuomos sutartyje gali būti daug įvairiausių išlygų. Tau reikėtų nuleisti garą ir pirmiausia išsiklausinėti.

— Aš tik noriu žengti žingsnį.

Neilas ją apglėbė. Jis kvepėjo skalbimo milteliais ir vos juntamu aromatu, koku atsiduoda žmogus darbo dienos pabaigoje.

— Žinai, Siuzi, reikėtų nueiti į tuos pietus. Mums viskas gerai. Mes vėl uždirbame. Galėsi jiems papasakoti apie savo parduotuvę.

— Bet ne apie kūdikį.

— Ne, ne apie kūdikį.

— Niekam nenoriu apie tai pasakoti. Jie pradės klausinėti, mama labai susijaudins ir stengsis to neparodyti, o jeigu galiausiai nieko neišeis, jie visi vaikščios aplink mane pirštų galais nežinodami, sakyti ką nors ar ne. Taigi jokių kalbų apie kūdikį.

Jis įsikniaubė jai į plaukus ir sušnabždėjo:

— Galiu lažintis, kad Liusė irgi nesilaukia.

— Neilai, aišku, kad ne.

— Juokauju. Klausyk, paskambink jiems iš pat ryto. Nueisime, būsime velniškai linksmi, puikiai praleisime dieną.

— Dėsimės puikiai praleidę dieną.

— Gali save nustebinti.

Ji suprunkštė.

— Tikrai taip ir padarysiu.

Keista, bet tą vakarą jie mylėjosi — beveik po aštuonių mėnesių. Po to Neilas kone apsipyłė ašaromis ir pasakė, kad tikrai ją myli, kad šitai reiškia, jog viskas bus gerai.

Siuzana, gulėdama tamsoje ir žiūrėdama į lubų sijas (šitų lubų ji negalėjo pakęsti), nejautė tokio emocinio pakilumo, tik menką palengvėjimą, kad jie pasimylėjo, ir slaptą viltį, kurios net pati sau nenorėjo pripažinti, jog šitai pelnė porą maloningų mėnesių, per kuriuos nereikės to paties kartoti.

Turistams skirtuose leidiniuose Dere Hamptonas paprastai apibūdinamas kaip „gražiausias Safolko miestelis“, kuriame galima pasigrožėti senus laikus menančiais vertingais statiniais, normanų stiliaus bažnyčia ir antikvariais, vasaros mėnesiais viliojančiais maklinėjančius turistus, o žiemą traukiančiais atsitiktinius žygeivius. Vyresnės kartos gyventojai miestelį vadina tiesiog Deriu, o jaunesniesiems, tiems, kurie miestelio turgaus aikštėje penktadienio vakarais gurkšnoja pigų sidrą ir švilpauja vieni kitiems, tai „prakeikta skylė, kurioje nėra ko veikti“. Ir tokie jų žodžiai ganėtinais teisingi. Reikėtų pasakyti, kad šis miestelis labiau įsimylėjęs savo istoriją nei ateitį, ir visa tai išryškėjo dar labiau, kai kylant būstų kainoms čia ėmė kraustyti vis daugiau iš Londono ir žaliųjų priemiesčių išstumtų šeimų, genamų vilties, jog „čia bus gera auginti vaikus“. Aukštus, elegantiškus, šviesius Jurgių dinastijos statinius supo Tiudorų epochos namai mažais langeliais ir su medinėmis atramomis mūro sienose; namai nutūpę gatves lyg laiveliai maris, sakytum, nežinia kokia tvarka išsirikiavę palei nedidelius kiemelius ir siauras akmenimis grįstas gatveles, nuo turgaus aikštės išsišakojusias į visas puses. Miestelyje buvo bent po dvi reikalingiausias parduotuves — dvi mėsinės, kepyklėlės, spaudos kioskai, metalo dirbinių parduotuvės — ir nuolat dygo tos, kurių galbūt niekam neprisireiks, nustatytos eterinių aliejų buteliukais, stebuklingais kristalais, nukrautos nežinia kodėl baisiai brangiomis pagalvėlėmis ir kvapnaus muilo gabalėliais.

Beveik po dviejų mėnesių Siuzana suprato, kas labiausiai jai kėlė nerimą mąstant apie miestelį — darbo dieną gatvėse vaikščiojo beveik vien moterys. Ji matydavo galvas skarelėmis apsirišusias ir

žaliomis liemenėmis vilkinčias vyresnio amžiaus moteris, kurios mėsinėse rinkdavosi gražiausius gabalus ir vardais kreipdavosi į mėsininkus, vežimėlius stumdančias jaunas mamas, kruopščiai susišukavusias tam tikro amžiaus moteris, akivaizdžiai nieko neveikiančias, tik bandančias kaip nors užmušti laiką. Be tų, kurie dirbo parduotuvėse, be prekeivių ar mokinukų, vyrų beveik visai nesimatė. Matyt, dar prieš auštant jie susėdavo į traukinius ir riedėdavo į Sitį, o grįždavo tik sutemus, languose seniai įsižiebus žiburiams, ant stalo garuojant vakarienei. Ji piktai bambėdavo pati sau, jog čia jautiesi tarsi grįžęs į šeštą dešimtmetį. Ji net nebesuskaičiavo, kiek kartų girdėjo klausimą, ką veikia jos vyras; dabar, praėjus beveik metams, vis dar laukė, kada jos pačios bus paklausta, ką veikianti.

Nors širdyje būtų protestavusi ir sakiusi, kad su šitomis moterimis nieko bendra neturi, kai kurios iš jų jai rodėsi tarsi jos pačios atspindys — miestelio gyventojos apsipirkinėdavo, vienodu pinigų ir laiko turinčio žmogaus žingsniu slankiodavo po vienintelę universalinę parduotuvę, vaikščiodavo į abu nuolat perpildytus grožio salonus, o kristalai, kvapnios žvakės ir alergijos testai joms buvo jokia ne „alternatyva“, bet gyvenimo būdas.

Siuzana net gerai nežinojo, kokiai kategorijai reikėtų priskirti jos krautuvėlę. Sėdėdama tarp dėžių su prekėmis ji puikiai suprato, jog dar neveikia ne tik kasos aparatas, bet ir šviestuvėliai nedega, nes elektrikas pamiršo pasakyti, kokias lemputes įsukti; dabar ji net nebuvo tikra, ar čia apskritai bus krautuvėlė. Neilas skambino jau du kartus norėdamas sužinoti, ar tikrai verta iš anksto tiek prisipirkti, o vandentiekio tarnyba spėjo atsiųsti kelis laiškus reikalaudama pinigų, nors parduotuvė dar neatidaryta.

Tačiau Siuzanos visa tai nejaudino, nesvarbu, kad dar visai neseniai juos persekiojo skolos. Gavusi raktus ji jau ne vieną savaitę džiaugėsi vien tuo, kad gali čia būti, neskubėdama įgyvendinti tai, kas kelis mėnesius sukosi galvoje. Jai patiko visur važinėti ieškant būsimų tiekėjų, lankytis prekybos ir verslo parodose ar Londono sa-

lonėliuose Oksfordo gatvėje, susitikinėti su jaunais dizaineriais, norinčiais parodyti savo darbus, arba su labiau patyrusiais meistras, galinčiais pasidalyti sukaupta verslo patirtimi. Jai patiko turėti tikslą, kalbėti apie „savo parduotuvę“, priimti sprendimus remiantis savo skoniu, rinktis tik tai, kas, jos manymu, yra gražu ar neįprasta.

Galiausiai, ją džiugino ir pati parduotuvė. Iš lauko namas buvo perdažytas baltai, po truputį ryškėjo ir interjero veidas — čia vis užsukdavo vietiniai santechnikai, dailidės, o ir ji pati darbuodavosi teptuku. Siuzana žinojo, kad, darbininkų akimis, ji baisiai išranki ir per daug galvojanti, tačiau nebuvo lengva nuspręsti, kur ką statyti ar dėti, nes ši parduotuvė žadėjo būti neįprasta. Čia turėjo būti visko, net mažutytė kavinukė, apie kurią mąstant palei galinę sieną buvo pastatytas iš bažnyčios atgabentas klauptas, keli staliukai su kėdėmis ir atnaujintas itališkas kavos aparatas. Krautuvėlėje bus prekiaujama nenaujais daiktais; Siuzana atsinešė kelis neįprastus daiktelius tik tam, kad jai buvo gera į juos žiūrėti — keletą drabužių, papuošalų, paveikslų, interjero puošmenų. Buvo ir modernių daiktų, tačiau ir jie ypatingi.

Ji jau pradėjo puošti vitriną. Iš pradžių, kad krautuvelei įpūstų gyvybės, ten padėjo kelis gražius daiktus, kuriuos buvo įsigijusi apnikta apsipirkinėjimo manijos, bet niekada taip ir nepanaudojo — ryškiais karoliukais puoštas rankines, didžiulius stiklinius žiedus, senoviniame rėmelyje įrėmintą modernų abstraktų paveikslą. Sulaukusi daugiau prekių ji nebenorėjo šių daiktų išimti iš vitrinos, todėl tik pridėjo naujų — pamėtė dailių indiškų apyrankių, pastatė seną komodėlę ir į stalčius pridėjo spindinčių metalinių parkerių, spalvotų buteliukų sidabriniais dangteliais prieskoniams laikyti.

— Čia tarsi lėlių namelyje. O gal kaip Aladino oloje, — pasakė Neilas, užsukęs savaitgalį. — Atrodo labai... eee... gražiai. Bet ar tikrai manai, kad žmonės supras, ką esi sumaniusi?

— O ką aš turėčiau būti sumaniusi?

— Na, kokia čia bus parduotuvė.

— Mano parduotuvė tokia, kokia man patinka, — atsakė ji džiaugdama, kad jis kiek sutrikęs.

Siuzana kūrė grožį, kažką, kas atspindėjo tik jos viziją, ko nepaveikė joks situacinis ar partneris. Laisva daryti ką tinkama, ji papuošė lentynas pigiomis lempučių girliandomis, išdėliojo savo pačios pinklia rašysena išmargintas etiketes, grindlentes nudažė švelniai violetine spalva, nes ta spalva jai patiko. Ji savaip sustatė staliukus ir kėdes, pigiai įsigytas iš daiktų pervežėjų, ir viską spalvotai išdažė taip, kad jai pačiai patiktų, kad būtų miela žiūrėti gurkšnojant su draugėmis kavą. Kėdės buvo tokios, kokių ji norėjo; Siuzana į jas žiūrėjo lyg į kokią stebuklingą savo kampelį, kur galima pasijusti kaip namie, pasislėpti nuo provincionalių žvilgsnių ir požiūrių, kurių čia apstu.

— Na, tai kokias bus jūsų parduotuvės? — paklausė vienas antikvarinių daiktų prekeivis, nužvelgęs vitriną. Jo balse nuskambėjo lengva pašaipėlė.

— Čia... čia turgelis, — atsakė ji nepaisydama pakeltų antakių, nes nutaisęs tokią išraišką jis ir grįžo į savo paties krautuvėlę. Taigi taip ji ir pavadino savo parduotuvę — „Povo turgeliu“, iškabą nudažė žydrai ir baltai, o šalia užrašo dar nupiešė ir povo plunksną. Neilas pažvelgė į iškabą ir didžiudamasis, ir būgštaudamas; jau vėliau jis prisipažino svarstęs, ar iškaboje parašius jo pavardę juodu vėl neban-krutuos.

— Nieko bloga nenutiks, — tvirtai atsakė Siuzana. — Nebūk toks skeptiškas.

— Tau reikės velniškai daug dirbti, — pasakė jis.

Jos netrikdė net Neilo nerimas. Dabar jai buvo sunkiau su juo ginčytis. Ir miegojo ji gerai.

Jau kelias savaites nepirko nieko, išskyrus tai, ko reikia krautu-vėlei.

*

— Jau dirbate?

Siuzana pažvelgė iš savo vietos; ji sėdėjo ant grindų. Kai lankėsi pas Londono didmenininką įsigyti bažnytinių žvakių, jai pasirodė visai gera mintis, bet dabar, žiūrėdama, kaip pro šalį praeina viena dygsniuota žalia liemenė po kitos ir visai nepaiso vitrinos arba į ją pašnairuoja su lengva panieka, ji susimąstė, ar pasikliaudama savo skoniu neperlenkė lazdos. Šalia karoliukais siuvinėtų rankinių žvakės atrodė gražiai, bet, kaip nuolat kartojų Neilas, nėra prasmės užsisakinėti gražių daiktų, jeigu čia gyvenantys žmonės nebus linkę jų įsigyti.

— Dar ne. Gal pirmadienį pradėsime.

Tačiau moteris vis tiek įėjo, uždarė duris ir susižavėjusi ėmė žvalgytis. Ji dygsniuotos liemenės nevilkdėjo, buvo užsimetusi kaštoninę striukę ir užsimaukšlinusi spalvotą rankomis megztą kepurę, iš kurios styrojo žili plaukai. Iš pirmo žvilgsnio Siuzanai pasirodė, kad ji galėtų būti kokia valkata, bet įsižiūrėjusi atidžiau pamatė, kad moters batai labai geri; rankinė irgi.

— Kaip čia *miela*. Ir visai kitaip, nei buvo.

Siuzana atsistojo.

— Taip. Žinot, kai buvau maža, čia buvo įsikūrusi bakalėjos parduotuvė. Štai šitoje pusėje būdavo vaisiai... — ji mostelėjo ten, kur dabar stovėjo staliukai ir kėdės. — O šitoje — daržovės. Aa, ir dar jie pardavinėdavo šviežius kiaušinius. Matote, galiniame kiemelyje laikė vištas. Nemanau, kad ir jūs imsitės to paties, — ji nusijuokė, tarsi būtų pasakiusi ką nors labai linksma.

— Ne. Na, aš geriau būsiu...

— O kam tie staliukai? Duosite valgyti?

— Ne.

— Bet žmonėms patinka ko nors užkąsti.

— Tam reikia patento. Ketinu virti kavą. Espresso.

— Espresso?

Tokiomis akimirkomis kaip ši nuolat atgyjantis optimizmas iš-

blėsdavo. Kaip ji gali pardavinėti kavą miestelyje, kurio gyventojai net nežino, kas yra espresso?

— Tai toks kavos patiekimo būdas. Kava ganėtinai stipri, pilama į mažus puodelius.

— Na, matau, radote gerą būdą pajamoms padidinti. Arbatinė Ilgojoje gatvėje irgi pilsto arbatą į labai mažus puodelius, visada taip sakydavau. Turbūt ir jie gauna nemažą pelną.

— Tokia kava būtinai turi būti pilama į mažus puodelius.

— Neabejoju, kad ir jie tą patį pasakytų, brangioji.

Moteris nuėjo prie vitrinės kažką murmeldama panosėje, žiūrindama vitrinoje sudėtus daiktus.

— O ką šitas reiškia? — ji pakėlė abstraktų paveikslą.

— Nemanau, kad jis galėtų ką nors reikšti, — Siuzana pirmą kart savo balse išgirdo šaltuką.

Moteris atidžiai išžiūrėjo.

— *Modernus menas?* — ji ištarė šiuos žodžius taip, tarsi kalbėtų užsienio kalba.

— Taip, — kad tik ji nepasakytų, jog ir vaikas sugebėtų taip nupiešti, pamanė Siuzana.

— Ir aš taip galėčiau. Jeigu tokį nupieščiau, ar parduotumėt?

— Tiesą sakant, čia ne galerija. Jums reikėtų kreiptis į galeriją.

— Bet šitą parduodate.

— Šitą vienintelį.

— Bet jeigu parduosite šitą, kodėl negalėtumėte parduoti ir kito? Na, tada paaiškėtų, kad yra paklausa.

Siuzana jautė, jog tuoj neteks kantrybės. Net ir šviesiausiai laikotarpiu ji greitai supykdamo, o dabar gyvena ne patį geriausią metų.

— Buvo miela su jumis pasikalbėti, bet, deja, tikrai turiu darbuotis toliau, — Siuzana ištiesė ranką, tarsi ketintų palydėti moterį iki durų.

Tačiau toji stovėjo kaip įkirsta vidury krautuvėlės, paskui susinėrė rankas.

— Užaugau šitame miestelyje. Aš siuvėja, ištekėjusi išsikrausčiau kitur. Tada daug kas išsikraustė.

O, Dieve. Dabar ji norės iškloti visą savo *istoriją*. Siuzana desperatiškai dairėsi galvodama, kokio darbo nusitverti, kad jos kaip nors atsikratytų.

— Mano vyras mirė praėjus trejiems metams po vestuvių. Nuo tuberkuliozės. Beveik šešis mėnesius gydėsi vienoje Šveicarijos ligoninėje, bet vis tiek numirė.

— Apgailestauju.

— O aš ne. Jis buvo pokvailis. Bet šitai supratau tik už jo ištekėjusi. Matote, mes neturėjome vaikų. Jis mieliau grojo lūpine armonikėle.

Siuzana prunkštelėjo.

— Ką?

Moteris perbraukė ranka per plaukus.

— Mieloji, jis nežinojo, ką daryti. Aš žinojau, nes man buvo pasakiusi mama. Vestuvių naktį viską jam paaiškinau, bet jis taip paklaiko, jog pasakė „ne“, neva, mieliau grosiās lūpine armonikėle. Taigi dvejus metus kasnakt būdavo tas pats — aš lovoje skaitydavau knygą, o jis grodavo lūpine armonikėle.

Siuzana nė pati nesuprato, kad pradėjo juoktis.

— Atleiskite. Ar jūs... ar jūs radote kitą?

— O, ne. Jokio kito, už kurio būčiau norėjusi ištekėti. Buvau užmezgusi daug romanų, tie romanai buvo gražūs, bet nenorėjau kas vakarą su kuo nors dalytis lova. Kas žino, gal ir kiti būtų užsigeidę groti koku nors muzikos instrumentu. Vienas Dievas nežino, kuo viskas būtų pasibaigę, — matyt, moteris mintyse išgirdo būgnus ir trimitus, nes papurtė galvą. — Taip, viskas pasikeitę. Grįžau tik prieš šešis mėnesius, bet viskas pasikeitę... Jūs vietinė?

— Aš čia gimiau, bet iki praėjusių metų gyvenome Londone, — Siuzana gerai nesuprato, kodėl pasakė šiai moteriai tiesą, nors nujautė, jog kuo mažiau jai pasakos, tuo bus geriau.

— Vadinasi, ir jūs sugrįžėlė! Kaip miela. Vadinasi, esame giminingos sielos. Aš — ponia Krik. Joana Krik. Galite į mane kreiptis ponia Krik. O kuo jūs vardu?

— Pikok. Siuzana Pikok.

— Namuose, kuriuose augau, laikėme povų. Gyvenome visai netoli miestelio, važiuojant Ipsvičo keliu. Baisūs paukščiai, klaidiai triukšmauja. Ir savo reikalus atlikdavo tiesiai ant palangių.

Ji apsigręžė ir pakėlė prie kepurės ranką tarsi tikrindama, ar toji vietoje.

— Na, gerai, Siuzana Pikok, negaliu čia stovėti ir plepėti kiaurą dieną. Laikas eiti. Einu į Moterų instituto turgų pasiimti jautienos apkepo. Turiu joms pasiūti kelias prijuostas ir pakabinamus krepšius visokioms smulkmenoms susidėti. Nepratusi prie tokių siuvinių, bet ir šitai gerai pirštams pamiklinti. Ateisiu, kai atsidarysite, išgerti to mažo puodelio kavos.

— Oo, gerai, — abejingai atsakė Siuzana.

Prieš išeidama ponia Krik dar kartą pažvelgė į abstrakciją tarsi norėdama įsiminti, kad nutapytų ir savąjį variantą.

Ji grįžo namo beveik pusę dešimtos. Neilas sėdėjo užsikėlęs kojas ant kavos stalelio; čia pat stovėjo tuščias dubenėlis ir lėkštė, šalia indų — keli trupiniai.

— Jau ketinau siųsti paieškos komandą, — pratarė jis, atplėšęs akis nuo televizoriaus.

— Norėjau gražiai išdėlioti prekes.

— Juk sakiau, kad reikia daugiau lentynų priekyje.

— Kas pietums?

Jis truputį nustebo.

— Nieko nepagaminau. Maniau, grįši laiku ir pati išvirsi.

Ji nusivilko palta, staiga ją suėmė pyktis ir nuovargis.

— Neilai, po trijų dienų atidarau parduotuvę. Nusivariau nuo kojų. Maniau, gal nors kartą tu man ką nors pagaminsi.

— Ką aš žinau, gal tu jau pavalgei. Be to, nežinojau, kada grįši.

— Galėjai paskambinti.

— Ir tu galėjai paskambinti.

Siuzana užmetė pal tą ant kėdės atlošo ir nuslinko į mažą virtuvėlę. Kriauklėje tebebuvo sukrauti po pusryčių likę indai.

— Na, jeigu tau gerai, Neilai, tai dėl manęs nesirūpink, sutarėm?

Pro langelį indams paduoti pasigirdo protestuojantis jo balsas.

— Po šimts, aš pats valgiau tik duonos su sūriu. Juk ne banketą išsitaisiau.

Siuzana trankė spintelių durelėmis ieškodama ko nors, iš ko būtų galima greitai pagaminti vakarienę. Ji jau porą savaitių neturėjo laiko nueiti į parduotuvę, o spintelių lentynose tebuvo keistų skaldytų lėšių ir praplėštas sultinio kubelis.

— Galėjai suplauti indus.

— Oi, dėl Dievo! Išeinu iš namų be penkiolikos šeštą ryto. Nejau nori, kad laukčiau, kol papusryčiausi?

— Neilai, pamiršk. Tu žiūrėk savęs, o aš žiūrėsiu savęs, tada bent jau abu žinosime, kas ir kaip.

Kurį laiką abu tylėjo, paskui Neilas atsistojo virtuvės tarpduryje. Jiems abiem ten buvo labai nedaug vietos, ir Neilas pakvietė ją į kambarį.

— Nereikia tos melodramos, Siuzi. Klausyk, tu pasėdėk, o aš tau ko nors išvirsiu.

— Tu man nepalikai duonos, — ji dirstelėjo į plastikinį maišelį.

— Ten buvo tik dvi riekelės.

— Oi, Neilai, geriau išėik. Eik ir prigulk ant sofos.

Įpykęs jis tik sušvytavo rankomis. Tik tada ji pamatė, koks vyras pavargęs, koks papilkėjęs jo veidas.

— Pati ir eik, — atkirto jis. — Ir nevaidink tokios baisios kan-kinės. Jeigu dėl tos parduotuvės pasidarysi tokia velniškai pikta, ge-riau išvis nebūtum apsiėmusi.

Jis vėl krito ant sofos, kuri tokiam kambariui buvo gerokai per didelė, paėmė nuotolinio valdymo pultelį ir pradėjo junginėti tele-vizijos kanalus.

Ji kelias minutes pastovėjo virtuvėje, paskui atėjo į kambarį ir atsisėdo priešais jį ant kėdės su dubenėliu javainių. Ne, ji į jį nežiūrės. Taip bus paprasčiausia parodyti, kad jai visko jau iki kaklo.

Staiga Neilas išjungė televizorių.

— Atleisk, — pasakė nutraukdamas tylą. — Turėjau susipro-tėti, kad nebėra duonos. Bet vakare išlipęs iš traukinio galiu mąstyti apie viena — kaip greičiau pareiti namo.

Tokiais žodžiais vyras ją nuginklavo.

— Ne, tai man reikėtų atsiprašyti. Viskas dėl nuovargio. Kai parduotuvę atidarysiu, bus geriau.

— Džiaugiuosi, kad turi parduotuvę. Man nereikėjo taip saky-ti. Man gera, kai tave matau tokią... tokią...

— Užsiėmusią?

— Atsigavusią. Man patinka, kai būni tokia guvi. Tada atrodo, kad tave ne taip erzina tas... na, nebeerzina, kas erzino anksčiau.

Javainiai buvo tikras iššūkis. Ji labai pavargo. Siuzana padėjo dubenėlį ant stalo priešais save.

— Manyčiau, dabar turiu mažiau laiko apmąstymams.

— Aha. Per daug laiko apmąstymams visada tiesiausiu keliu nuveda į katastrofą. Aš pats mėginu to išvengti, — jis blausiai nusi-šypsojo. — Gal norėtum, kad per parduotuvės atidarymą pamėgin-čiau gauti laisvą dieną?

Ji atsiduso atsakydama į jo šypseną.

— Ne... nesijaudink. Nemanau, kad atidarymas bus labai iš-kilmingas. Net nežinau, ar spėsiu iki pirmadienio, kai viskas taip klostosi. O tau geriau netrikdyti boso, juk ką tik pradėjai dirbti.

— Jeigu jau taip sakai, — jis ir vėl nedrąsiai nusišypsojo, pas-
kui patogiausiai įsitaisė ant sofos, paėmė laikraštį ir ėmė sklaidyti pus-
lapius.

Siuzana sėdėjo priešais svarstydamą, kodėl instinktyviai nenori,
kad jis ateitų į atidarymą. Net jai pačiai šitai skambėjo idiotiškai, gal
net savanaudiškai. Bet ji troško ko nors, kas būtų tik jos, kas būtų
gryna ir malonu, neprigesinta jos ir Neilo istorijos, ko neapsunkintų
žmonės.